

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum in intellectu speculatiuo sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

omnis malus est ignorans, quæ provenit ex eo qd iudicium rationis interceptur per appetitus inclinationem, & hoc non excusat peccatum, sed constituit. Sed ignorantia quæ opponitur scientiæ practicæ, excusat, vel diminuit peccatum.

AD QVARTVM dicendum, qd verbum Tullij intelligitur quantum ad inclinationem appetitus tendentis in aliquod bonum commune, sicut in fortiter agere, vel aliquid huiusmodi: sed nisi rationis iudicio dirigeretur, talis inclinatio frequenter duceretur in præcipitium, & tanto magis quanto esset vehementior, sicut ponit Phil. exemplum de cæco in 6. Eth. qui tanto magis læditur ad parietem impingens, quanto fortius currit.

AD QVINVM dicendum qd bonum & verum sunt obiecta duarum partium animæ, scilicet intellectus & appetitus. Quæ quidem duo hoc modo se habent, qd utraque ad actum alterius operatur, sicut voluntas vult intellectum intelligere, & intellectus intelligit voluntatem velle. Et ideo hæc duo, bonum & verum, se invicem includunt. Nam bonum est quoddam verum, in quantum est ab intellectu apprehensum, prout scilicet intellectus intelligit voluntatem vel bonum, vel etiam in quantum intelligit aliquid esse bonum. Similiter etiam & ipsum verum est quoddam bonum intellectus, quod etiam sub voluntate cadit, in quantum homo vult intelligere verum. Nihilominus tamen verum intellectus practici est bonum, quod est finis operationis. Bonum enim non movet appetitum, nisi in quantum est apprehensum. Ideo nihil prohibet tamen verum intellectus practici esse bonum, quod est finis operationis.

AD SEXVM dicendum, qd Philo. in 2. Eth. definit virtutem moralem. De virtute enim intellectuali determinat in 6. Eth. virtus autem quæ est in intellectu practico, non est moralis, sed intellectualis. Nam etiam prudentiam inter virtutes intellectuales Philo. ponit, ut patet in 2. Ethic.

ARTICVLVS VII.

Utrum in intellectu speculativo sit virtus.

SEPTIMO queritur, utrum in intellectu speculativo sit virtus. Et videtur quod non. virtus enim ordinatur ad actum, virtus enim est quæ opus bonum reddit. Intellectus autem speculativus non ordinatur ad actum, nihil enim dicit de imitando vel fugiendo, ut patet in 3. de Anima. ergo in intellectu speculativo non potest esse virtus.

¶ 2. Præ. Virtus est quæ bonum facit habentem, ut dicitur in 2. Eth. Sed habitus intellectus speculativi non faciunt bonum habentem. Non enim dicitur propter hoc bonus homo: quia habet scientiam, ergo habitus qui sunt in intellectu speculativo non sunt virtutes.

¶ 3. Præ. Intellectus speculativus præcipue perficitur habitu scientiæ: scientia autem non est virtus, quod ex hoc patet: quia contra virtutes dividitur. Dicitur enim in prima specie qualitatibus esse habitus & dispositio, & habitus dicitur scientiæ & virtutis, ergo in intellectu speculativo non est virtus.

¶ 4. Præ. Omnis virtus ordinatur ad aliquid, quia ad felicitatem quæ est finis virtutis. Sed intellectus speculativus non ordinatur ad aliquid. Non enim scientiæ speculatiue propter utilitatem queruntur: sed propter seipsas, ut dicitur in 1. Metaph. ergo in intellectu speculativo non potest esse virtus.

¶ 5. Præ. Actus virtutis est meritorius: sed intelligere non sufficit ad meritum, immo scientiæ bonum, & non facienti, peccatum est illi, ut dicitur Iacobus. ergo in in-

A intellectu speculativo non est virtus.

SED CONTRA. Fides est in intellectu speculativo, cum sit eius obiectum veritas prima: sed fides est virtus. ergo intellectus speculativus potest esse subiectum virtutis.

¶ 2. Præ. Verum & bonum sunt æque nobilia. Nā se invicem circumveniunt. Nā verum est quoddam bonum, & bonum est quoddam verum, & utrumque cōe omni enti. Si igitur in voluntate, cuius obiectum est bonum, potest esse virtus, ergo & in intellectu speculativo, cuius obiectum est verum, poterit esse virtus.

RESPON. Dicendum, qd virtus in vnaquaque re dicitur per respectum ad bonum, eo qd vniuscuiusq; virtus est, ut Philo. dicit, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: sicut virtus equi, qd facit equum esse bonum, & bene ire, & bene ferre lesorem, qd est opus equi. Ex hoc quidem igitur aliquis habitus habebit rationem virtutis, quia ordinatur ad bonum: hoc autem contingit dupliciter, vno modo formaliter, alio modo materialiter. Formaliter quidem, quā aliquis habitus ordinatur ad bonum sub ratione boni. Materialiter vero, quā ordinatur ad id, quod est bonum, non tamen sub ratione boni. Bonum autem sub ratione boni est obiectum solius appetitus partis. Nam bonum est, quod omnia appetunt. Illi igitur habitus, qui vel sunt in parte appetitiva, vel a parte appetitiva dependent, ordinantur formaliter ad bonum, unde potissime habent rationem virtutis. Illi vero habitus, qui nec sunt in appetitiva parte, nec ab eadem dependent, possunt quidem ordinari materialiter in id, quod est bonum, non tamen formaliter sub ratione boni: unde & possunt aliquo modo dici virtutes, non tamen ita proprie, sicut primi habitus. Sciendum est autem, qd intellectus tam speculativus, qd practicus potest perfici dupliciter aliquo habitu. Vno modo absolute & secundum se, prout præcedit voluntatem, quasi eam movens: alio modo prout sequitur voluntatem quasi ad imperium actum suum eliciens: quæ ut dictum est, istæ duæ potentia, scilicet intellectus & voluntas se invicem circumveniunt. Illi igitur habitus, qui sunt in intellectu practico, vel speculativo primo modo, possunt dici aliquo modo virtutes, licet non ita secundum perfectam rationem. Et hoc modo intellectus, scientia, & sapientia sunt in intellectu speculativo, ars vero in intellectu practico. Dicitur autem aliquis intelligens, vel sciens secundum qd eius intellectus perfectus est ad cognoscendum verum, quod quidem est bonum intellectus. Et licet istud verum possit esse volitum, prout homo vult intelligere verum, non tamen quantum ad hoc perficiuntur habitus practici. Non enim ex hoc, qd homo habet scientiam, efficitur volens considerare verum, sed solummodo potest: unde & ipsa veri consideratio non est scientia in quantum est volita, sed solummodo ad hoc qd sciat, & possit: habitus vero, qui sunt in intellectu speculativo vel practico solummodo qd intellectus sequitur voluntatem, habent verius rationem virtutis in quantum per eos homo efficitur non solum potest, vel sciens recte agere, sed volens. Quod quidem ostendit in fide, & prudentia, sed diversimode. Fides enim perficit intellectum speculativum, solummodo qd imperatur ei a voluntate, quod ex actu patet: homo enim habens quæ sunt supra rationem humanam, non assentit per intellectum, nisi quia vult, sicut Aug. dicit, quod credere non potest homo nisi volens: ita & similiter

2. Eth. ca. 6. in princ. 5.

Aug. tra. 2. 26. in loqu. aliquantulum a principio tom. 9.

erit fides in intellectu speculatio, secundum quod subiacet imperio voluntatis, sicut temperantia est in concupiscibili secundum quod subiacet imperio rationis. Unde voluntas imperat intellectui credendo, non solum quantum ad actum exequendum, sed quantum ad determinationem obiecti. Quia ex imperio voluntatis in determinatum creditur intellectus assentire, sicut & in determinatum medium a ratione concupiscibilis per temperantiam tendit, prudentia vero est in intellectu sine ratione practica, ut dictum est.

Art. preced.

Non quidem ita quod ex voluntate determinetur obiectum prudentiae, sed solum finis, obiectum autem ipsa perquirat: praesupposito enim a voluntate sine boni, prudentia perquirat vias, per quas hoc bonum & perficiatur & conferretur. Sic igitur patet, quod habitus in intellectu existentes, diuersimode se habent ad voluntatem. Nam quidam in nullo a voluntate dependent, nisi quantum ad eorum usum, & hoc quidem per accidens, cum huiusmodi habituum aliter a voluntate dependeat, & aliter ab habitibus praedictis, sicut sunt scientia, & sapientia, & ars: non enim per hos habitus homo ad hoc perficitur, ut homo eis bene velit uti, sed solum ut ad hoc sit potest. Aliquis vero habitus intellectus dependet a voluntate, sicut a qua accipit principium suum, nam finis in operatiuis principium est, & sic se habet prudentia. Aliquis vero habitus est determinatione obiecti a voluntate accipit, sicut est in fide. Et licet oes quoquo modo possint dici virtutes, tamen perfectius & magis proprie duo ultimi habent rationem virtutis, licet ex hoc non sequatur, quod sint nobiliores habitus, aut perfectiores.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod habitus intellectus speculatiui ordinatur ad actum proprium, quod perfectum reddit, qui est veri consideratio. Non autem ordinatur sicut in finem in aliquem exteriorum actum, sed sine habet in suo actu proprio. Intellectus autem practicus ordinatur sicut in finem in alium exteriorum actum, non enim consideratio de agendis, vel faciendis pertinet ad intellectum practicum, nisi propter agere vel facere. Et sic habitus intellectus speculatiui reddit actum suum nobiliori modo bonum, quam habitus intellectus practici, quia ille ut finem, hic ut ad finem, licet habitus intellectus practici ex eo quod ordinatur ad bonum sub ratione boni, putat praesupponit voluntati, magis proprie habeat rationem virtutis.

AD SECVNDVM dicendum, quod homo non dicitur bonus simpliciter, ex eo quod est in parte bonus, sed ex eo, quod secundum totum est bonus. Quod quidem contingit per bonitatem voluntatis. Nam voluntas imperat actibus omnium potentiarum humanarum. Quod provenit ex hoc quod quilibet actus est bonum suae potentiae, unde solus ille dicitur esse bonus homo simpliciter, qui habet bonam voluntatem. Ille autem qui habet bonitatem secundum aliquam potentiam, non praesupposita bona voluntate, dicitur bonus secundum quod habet bonum visum & auditum, aut est bene videns & audiens. Et sic patet quod ex eo, quod homo habet scientiam, non dicitur bonus simpliciter, sed bonus secundum intellectum, vel bene intelligens, & similiter est de arte, & de alijs huiusmodi habitibus.

AD TERTIVM dicendum, quod scientia diuisa contra rationalem virtutem, & tamen ipsa est virtus intellectualis, vel etiam diuisitur contra virtutem propriissime dictam.

In corp. art.

Sic enim ipsa non est virtus, ut supra dictum est. AD QVARTVM dicendum, quod intellectus speculatiuus non ordinatur ad aliquid extra se, ordinatur autem ad proprium actum sicut ad finem. Felicitas autem ultima

scilicet contemplatiua in eius actu consistit, unde actus speculatiui intellectus sunt propinquiores felicitati ultimae per modum similitudinis, quam habitus practici intellectus, licet habitus intellectus practici fortasse sint propinquiores per modum preparationis, vel per modum meriti.

AD QVINTVM dicendum, quod per actum scientiae, aut alicuius talis habitus potest homo mereri secundum quod imperatur a voluntate, sine quo nullum est meritum. Tamen scientia non ad hoc perficit intellectum, ut dictum est. Non enim ergo quod homo habet scientiam efficitur bene uolens considerare, sed solummodo bene potens. Et ideo in la voluntas non opponitur scientiae uel arti, sicut prudentiae uel fidei, aut temperantiae. Et ideo etiam Phil. dicit quod ille qui peccat voluntarius in agilibus est minus prudens, licet e contrario sit scientia & arte. Nam grammaticus qui in uoluntate peccat apparet esse minus sciens grammaticum.

ARTICVLVS VIII.

Virtus virtutes inest nobis a natura.

OSTAVO quaeritur, utrum virtutes inest nobis a natura. Et videtur quod sic. Dicit enim Damasc. 3. lib. Naturales sunt virtutes & naturae & aequaliter inest nobis.

¶ 2. Praet. Matth. 4. super illud. Circuibat lesus iherosolimam, iustitiam, humilitatem, quales naturae habet homo.

¶ 3. Praet. Rom. 2. dicitur quod homines non habent legem, naturaliter ea quae legis sunt, factum. Sed hoc praecipit actum uirtutis, ergo actum uirtutis naturaliter homo facit. Et ita videtur quod virtus sit a natura. ¶ 4. Praet. Antonius dicit in sermone ad monachos. Si naturam uoluntas mutauerit, peruenit ad conditio seruatur, & uirtus est. Et in eodem sermone dicitur, quod sufficit homini naturalis oratio, si naturam non elset, si uirtutes non essent naturae, ergo uirtutes sunt naturales.

¶ 5. Praet. Tullius dicit, quod celsitudo animi est nobis a natura. Sed hoc videtur ad magnanimitatem pertinere, ergo magnanimitas inest nobis a natura & eadem ratione aliae uirtutes.

¶ 6. Praet. Ad faciendum opus uirtutis non requiritur nisi posse bonum, & uelle, & nosse. Sed bonum inest nobis a natura, ut dicit Aug. in 2. de Lib. arbit. Velle etiam bonum inest homini a natura, ut idem dicit super Genes. ad litteram. Possit etiam bonum inest homini naturaliter, cum uoluntate domina sui actus, ergo ad opus uirtutis sufficit natura. Virtus igitur est homini naturalis, quantum ad sui inchoationem. Sed diceretur quod uirtus est homini naturalis quantum ad sui inchoationem, non perfectio uirtutis non est a natura.

¶ 7. Sed contra est quod Damasc. dicit in 2. lib. moralium in eo quod secundum naturam in uirtute sumus, de uirtutes autem ab eo quod est secundum naturam ex uirtute ad id, quod est praeter naturam de uirtute & in malitia sumus. Ex quo patet quod secundum naturam inest a malitia declinare. Sed hoc est per se uirtutis, ergo & perfectio uirtutis est a natura.

¶ 8. Praet. Virtus cum sit forma, est quod ad simpliciter & partibus carens. Si igitur secundum aliquod est a natura, videtur quod totaliter sit a natura.

¶ 9. Praet. Homo dignior est & perfectior alijs creaturis rationalibus. Sed aliae creaturae sufficienter habent a natura ea quae pertinent ad suam perfectionem. Cum igitur uirtutes sint